

УДК 657.631:338.246.025.2

Слободяник Ю. Б.

доктор економічних наук, професор,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна;
e-mail: yslobodyanik@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-5838-2342

Матієнко-Зубенко І. І.

кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна;
e-mail: matienko_zubenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-0266-1489

Мариніч І. О.

кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна;
e-mail: 14hh@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-6802-9120

Сиротенко Н. А.

кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет, Україна;
e-mail: nsirotenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-4572-6505

ДЕРЖАВНИЙ АУДИТ**ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ**

Анотація. Корупція завдає шкоди в усіх сферах суспільства і підриває управління. Саме тому антикорупційна реформа була визнана одним із векторів пріоритетів безпеки у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» і передбачає впровадження ефективних антикорупційних механізмів. Визначено, що аналіз впровадження кращого досвіду зарубіжних країн, які змогли суттєво знизити рівень і масштаби корупції, є важливим кроком для забезпечення ефективності антикорупційної реформи. Обґрунтовано, що в українському антикорупційному законодавстві проігноровано роль Рахункової у створенні превентивних умов для запобігання корупції. Проаналізовано вимоги міжнародного стандарту державного аудиту ISSAI5700 «Керівництво з аудиту попередження корупції», що був ухвалений 2016 року. Акцентовано, що прозорість і підзвітність управління зменшує необмежену (монопольну) владу, посилену наявністю дискреційних повноважень, які є основою корупції. Визначено, що описані в ISSAI 5700 такі корупційні порушення, як непотизм (кумівство), кронізм, хабарництво і вимагання, також поширені в Україні. Обґрунтовано доцільність проведення державного аудиту як інноваційного інструменту в боротьбі з корупцією. Усунення передумов поширення корупції та чинників мотивування корупційних дій є ефективними запобіжниками в антикорупційній боротьбі. Проведення періодичних державних аудитів антикорупційної політики забезпечуватиме поінформованість суспільства щодо ефективності та результативності антикорупційної політики в цілому і дотримання політики доброчесності окремими суб'єктами державного сектору. Розроблено алгоритм державного аудиту антикорупційної політики. Запропоновано перелік заходів, реалізація яких дозволить забезпечити системний підхід, що позитивно позначиться на результативності та ефективності боротьби з корупцією в Україні.

Ключові слова: державний аудит, корупція, доброчесне управління, антикорупційна стратегія, корупційні ризики.

Формул: 1; рис.: 1; табл.: 1; бібл.: 22.

Slobodianyuk Y.

Doctor of Economics, Professor,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine;
e-mail: yslobodyanik@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-5838-2342

Matiienko-Zubenko I.*Ph. D. in Economics, Associated Professor,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine;
e-mail: matienko_zubenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-0266-1489***Marynich I.***Ph. D. in Economics, Associated Professor,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine;
e-mail: 14hh@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-6802-9120***Syrotenko N.***Ph. D. in Economics, Associated Professor,
Odessa National Economic University, Ukraine;
e-mail: nsirotenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-4572-6505***PUBLIC AUDIT AS A MODERN INSTRUMENT FOR PREVENTING CORRUPTION**

Abstract. Corruption causes damage in all spheres of society and undermines governance. That is why the anti-corruption reform has been recognized as one of the security priorities vector in The Sustainable Development Strategy «Ukraine — 2020» and envisages the introduction of effective anti-corruption mechanisms. The article identifies that the analysis of the implementation of the best international practices, which have been able to significantly reduce the corruption level, is an important step to ensure the effectiveness of anti-corruption reform. It is substantiated that the Ukrainian anti-corruption legislation ignores the role of Accounting Chamber in creating preventive conditions to prevent corruption. In 2016 ISSAI 5700 «Guideline for the Audit of Corruption Prevention» was adopted, which offers an effective methodology of preventing corruption, based on the positive experience of some countries. It is determined that the corruption violations described in ISSAI 5700 as nepotism, cronyism, bribery and extortion are also common in Ukraine. Implementation of preventive measures provided by the ISSAI 5700 will allow eliminating the prerequisites for the corruption spread and factors that motivate it. The practical significance of the study results is to justify the need to reappraisal the role of the Accounting Chamber of Ukraine in preventing corruption. The algorithm for conducting a public audit of anti-corruption policy is proposed.

The implementation of the proposed measures, along with other steps to prevent corruption, will ensure a systematic approach in this area. This will have a positive effect on the efficiency and effectiveness of the fight against corruption in Ukraine.

Keywords: public audit, corruption, good governance, anti-corruption strategy, corruption risks.

JEL Classification H83, M42, D73

Formulas: 1; fig.: 1; tabl.: 1; bibl.: 22.

Вступ. Подолання корупції є однією з невід'ємних умов досягнення сталого розвитку. За словами Френсіса Фукуями, корупція завдає шкоди в усіх сферах життя суспільства, зокрема в економічній сфері вона сприяє неефективному і неекономічному використанню обмежених ресурсів, у політичній — підриває віру людей в демократичні ідеї і цінності, перетворює політичні системи на нелегітимні. Та головне, що вона позначається на соціальному капіталі, оскільки «найкращих і найталановитіших корупція спонукає витратити свій час на ігри із системою, а не на інновації чи створення нового багатства» [1].

Необхідність боротьби з корупцією усвідомлювали усі уряди України за часів її незалежності. І хоча за всі ці роки було напрацьовано значну кількість відповідних нормативно-правових актів, реальна і системна боротьба з корупцією розпочалася лише після Революції гідності 2014 року. Разом з тим антикорупційна політика поки що не сприймається як результативна та ефективна ні міжнародними партнерами, ні українським суспільством. Так, за Індексом сприйняття корупції, що розраховується Transparency International, Україна 2016 року отримала 29 балів із 100 і посіла 131-шу позицію із 176-ти

країн [2]. Того ж року Європейська рахункова палата визнала Україну найбільш корумпованою країною Європи. Утім, і громадяни країни вважають корупцію найбільшою внутрішньою загрозою для національної безпеки, що підтверджується даними опитування Центру імені О. Разумкова [3, с. 315—316].

Створення в Україні інституціональної структури у сфері боротьби з корупцією стало основним здобутком за останні три роки, проте воно не доведено до логічного завершення і має безліч проблем. Саме тому антикорупційна реформа визнана однією з пріоритетних за вектором національної безпеки у Стратегії сталого розвитку «Україна — 2020» [4] і передбачає впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Стратегічним індикатором реалізації Стратегії за індексом сприйняття корупції Transparency International поставлено доволі амбітну мету — Україна має увійти до 50-ти кращих держав світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми боротьби з корупцією, зважаючи на їх актуальність, висвітлюються у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Так, у роботі М. Михальченка, О. Михальченко і Є. Невмержицького [5] проведено дослідження феномену корупції в політологічному, філософському, історичному і правовому аспектах. Колективом авторів під керівництвом І. О. Ревак обґрунтовано економічний, функціональний, ринково-центристський, ревізійністський наукові підходи до розуміння корупції, запропоновано механізми боротьби з корупцією задля забезпечення економічної безпеки держави [6].

Розкриттю соціальної сутності корупції, питанням трансформації антикорупційного законодавства, адаптації правових засад функціонування європейських механізмів протидії корупції в органах влади присвячені праці А. Новака [7] і Н. В. Петренко [8]. Оцінка деструктивного впливу корупційного середовища на боротьбу з корупцією, його здатності до самовідтворення розглядається у праці В. О. Веклича [9].

Аналіз дієвої практики запобігання корупції в різних країнах представлений у працях Л. С. Козак, О. В. Федорук [10], В. Трепака [11]. Д. Г. Михайленком [12] розглянуто різні механізми забезпечення контролю над активами, що є у володінні та розпорядженні чиновників, а також проблеми амністії та квазіамністії капіталу під час першого декларування доходів чиновників та питання фінансового контролю декларування готівкових коштів.

У праці А. Волошенко [13] проаналізовано економічну складову корупційних діянь, що впливають на фінансово-кредитну, бюджетну, податкову, митно-тарифну і посередницько-торгову сфери. Крім того, автором підкреслено важливість державної регуляторної системи запобігання і протидії корупції — антикорупційного дирижизму.

Слід зауважити, що більшість авторів акцентують проблему системності корупції в усіх сферах державного і суспільного життя, наголошують на необхідності проведення комплексного структурного аналізу корупції в Україні. Значною проблемою, що потребує окремих досліджень, визнано формування корупційної культури. Натомість має бути сформовано суспільну нетерпимість до будь-яких проявів корупції, підтримано розвиток культури прозорості.

Поряд з цим, погоджуємося з В. І. Гурковським та І. І. Климковою [14], які підкреслюють необхідність фокусування на превентивних заходах боротьби з корупцією. Вважаємо, що зосередження на проблемах попередження корупції дозволить забезпечити ефективність і результативність боротьби з нею. Визначальним кроком у цьому напрямі є ухвалення 2016 року міжнародного стандарту державного аудиту ISSAI 5700 «Керівництво з аудиту попередження корупції» [15], який узагальнив кращу зарубіжну практику в цій сфері та має бути імплементований країнами — членами INTOSAI, до яких належить і Україна.

Попри значну увагу науковців і практиків до проблем боротьби з корупцією, питання реалізації ефективних превентивних заходів залишаються малодослідженими. Роль вищого органу державного аудиту, яким в Україні є Рахункова палата, у процесі боротьби з корупцією досі не визначено, що не відповідає сучасним тенденціям у цій сфері. У цьому контексті потребує подальших досліджень кращий зарубіжний досвід і вимоги міжнародних

стандартів державного аудиту щодо попередження корупції з метою пошуку шляхів їх імплементації в Україні.

Мета статті полягає в обґрунтуванні заходів з упровадження в Україні державного аудиту попередження корупції як ефективного і дієвого інструменту боротьби з корупцією.

Результати дослідження. Згідно з програмними документами у сфері боротьби з корупцією в Україні було створено відповідні спеціалізовані органи — Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП), Національне антикорупційне бюро (НАБУ), Державне бюро розслідувань (ДБР). Водночас для завершення процесу формування системи антикорупційних органів має бути організовано антикорупційні суди. В іншому разі, на думку міжнародних контрагентів і представників українського громадянського суспільства, антикорупційна реформа не може вважатися звершеною. Під загрозою продовження програм фінансування, співробітництва з багатьма міжнародними інституціями, безвізовий режим перетину кордону з країнами ЄС тощо.

Проведений аналіз діяльності НАБУ та НАЗК доводить низьку їхню результативність. Так, за період з грудня 2015 року до липня 2017-го із 696 зареєстрованих заяв про корупційні дії НАБУ відкрито лише 26 оперативно-розшукових справ, з 300 кримінальних проваджень із сукупним обсягом злочинів понад 85 млрд грн, що розслідувалися НАБУ, державі повернуто лише 116 млн грн [3, с. 320]. НАЗК із 1 265,6 тис. внесених до Єдиного державного реєстру декларацій завершило перевірку лише 39 (0,003 % розпочатих 313 перевірок) [16, с. 42]. Так само низькою є і ефективність діяльності цих антикорупційних органів, оскільки видатки на їхнє утримання суттєво перевищують фінансові результати їхньої роботи.

Причини нерезультативного і неефективного виконання функцій зазначених органів різні — від несвоєчасного їх створення, проведення конкурсів на заміщення посад, подання бюджетних запитів на фінансування до невідповідного нормативно-правового забезпечення, що ухвалюється з порушенням термінів і часто не узгоджене між собою. Крім того, представники громадянського суспільства наголошують на спробах заблокувати реалізацію антикорупційних заходів як на законодавчому рівні, так і під час імплементації, а також на відсутності підзвітності відповідальних органів [17; 22]. Усе це обумовлює низьку ефективність антикорупційної реформи у цілому і ставить під загрозу дотримання термінів та цілей її виконання.

Важливим кроком для забезпечення ефективності антикорупційної реформи є аналіз упровадження кращого досвіду зарубіжних країн, які змогли суттєво знизити рівень і масштаби корупції. Значну роль у цьому процесі відіграють вищі органи державного аудиту, на чому наголошено в Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Сприяння забезпеченню і підвищенню ефективності, підзвітності, результативності і прозорості державного управління шляхом зміцнення вищих органів державного аудиту» [18]. Зміцнення системи державного управління напряму пов'язане зі створенням превентивних умов для запобігання корупції.

Саме тому Міжнародна організація вищих органів державного аудиту INTOSAI розробила та ухвалила 2016 року новий стандарт державного аудиту — ISSAI 5700 «Керівництво з аудиту попередження корупції» [15]. Основними завданнями вищого органу державного аудиту в питаннях попередження та боротьби з корупцією є:

- 1) включення відповідних питань окремими завданнями до планів аудиторської роботи;
- 2) посилення поінформованості громадськості про виявлені факти корупції шляхом своєчасного і повного оприлюднення результатів аудиту;
- 3) удосконалення методів та інструментів боротьби з корупцією та іншими правопорушеннями;
- 4) надання відповідних засобів особам, що повідомляють про корупційні вчинки (викривачам);
- 5) співпраця з іншими установами у боротьбі з корупцією.

Слід зауважити, що в українському антикорупційному законодавстві повністю проігноровано роль Рахункової палати в цьому процесі, як, на жаль, і у фахових публікаціях. Оновлений 2015 року Закон України «Про Рахункову палату» [19] нічого не змінив у цьому напрямі, адже повідомлення про виявлені в ході контрольних заходів корупційні факти стосується боротьби з корупцією, а не її попередження. Ураховуючи те, що Рахункова палата України наразі має застосовувати у своїй діяльності міжнародні стандарти державного аудиту (ISSAI), вважаємо доцільним розглянути відповідний стандарт і проаналізувати можливості його імплементації.

Не існує країн, які б змогли повністю викоринити корупцію. Навіть ЄС, за підрахунками фахівців, щороку втрачає близько 120 млрд євро, що трохи менше від його річного бюджету [15]. Отже, без комплексного дослідження корупції як суспільного явища, її становлення і розвитку, досвіду боротьби з нею в різних країнах практично неможливо забезпечити ефективне її попередження.

Модель корупції вивів професор Роберт Клітгаард [20]:

$$C = M + D - A, \quad (1)$$

де C — корупція; M — монополія влади; D — дискреція (свобода дій); A — підзвітність.

За цією формулою підзвітність зменшує необмежену (монопольну) владу, посилену наявністю дискреційних повноважень. Водночас ефективна боротьба з корупцією має впливати на всі три складові — усунути монополію, зменшувати дискрецію і сприяти прозорості та підзвітності. Цікавим є поданий у стандарті опис наявних корупційних порушень, який узагальнює досвід країн із різним політичним устроєм, історичним досвідом і культурними традиціями (табл.). Такі форми, як непотизм (кумівство), кронізм, хабарництво, вимагання, поширені в Україні.

Таблиця

Форми корупційних правопорушень

Форма корупційного правопорушення	Характеристика корупційного порушення
Фаворитизм (favoritism)	форма корупції, заступництво, надання незаконних привілеїв, призначення послуг або виділення ресурсів посадовою особою на основі неформальних відносин групі осіб відповідно до їх належності до партії, релігії тощо
Непотизм (nepotism)	різновид фаворитизму, що передбачає використання влади або впливу для роздавання високих посад, звань, надання інших несправедливих переваг членам своєї сім'ї
Клієнтелізм (clientelism)	ланцюжок особистих зв'язків між політичними патронами (босами) та їхніми послідовниками (клієнтами), при яких патрон надає контрольовані ним ресурси (привілеї, вигоди) для утриманців в обмін на їхню підтримку та співпрацю (голоси на виборах, участь у мітингах тощо)
Кронізм (cronyism)	підтримка давніх друзів або довірених колег у просуванні на владні посади незалежно від їхньої кваліфікації
Патронаж (patronage)	підтримка, заохочення, привілеїв або фінансова допомога, надана іншою організацією або особою. Наприклад, коли партія влади винагороджує певні політичні чи етнічні групи, сім'ї за їхню підтримку на виборчих дільницях, використовуючи державні ресурси для нелегальних подарунків або шахрайських винагород, державних контрактів тощо
Графт (graft)	недобросовісне використання влади політика для особистої вигоди, специфічна форма корупції, коли кошти, призначені для публічних проектів, навмисно неправильно спрямовуються, щоб максимізувати переваги для приватних інтересів чиновника
Хабарництво (bribery)	надання грошей, товарів чи інших активів посадовій особі, щоб неналежним чином впливати на дію чи рішення
Вимагання (extortion)	правопорушення щодо отримання грошей, майна чи послуг від фізичної особи або установи через примус в обмін на дії чи бездіяльність (часто «захист» при ухваленні рішень чи припинення майбутнього насильства). Примус зазвичай здійснюється за допомогою тиску, зокрема морального
Розкрадання (embezzlement)	утримання активів з метою перетворення (викрадення) таких активів однією чи кількома особами, яким було передано майно, або для зберігання, або для використання в певних цілях

Закінчення табл.

Форма корупційного правопорушення	Характеристика корупційного порушення
Крадіжка (theft)	незаконний контроль, заволодіння державними активами особою або групою осіб, що мають до них доступ
Шахрайство (fraud)	використання неправдивих чи оманливих відомостей, навмисна фальсифікація, приховування, знищення або використання фальшивої документації, яка використовується або призначена для використання в комерційних цілях, або неналежне використання інформації чи позиції для особистої фінансової вигоди

Примітка. Узагальнено за [15].

У багатьох дослідженнях також наголошується на природному походженні корупції — схильність людей до корупційної поведінки через відсутність відповідних етичних стандартів; ігнорування норм права, що склалося історично, з метою забезпечення себе і членів своєї родини доступом до ресурсів, потрібних для виживання в умовах дефіцитної економіки, тощо. Останнім часом таке «виправдання» корупційної поведінки набуло поширення в Україні.

У цілому, стандартом виділено три загальні умови, що можуть спровокувати корупційну поведінку, відомі як модель трикутника шахрайства:

- стимул або тиск — наявність потреби, яку корумпований чиновник намагається задовольнити шляхом вчинення правопорушення;
- можливість — наявність умов діяти певним чином (посада, доступ до ресурсів);
- раціоналізація — здатність корумпованого чиновника подумки виправдовувати свою поведінку.

Разом з тим важливе значення для практичного застосування мають визначені стандартом сім ключових компонентів для боротьби і запобігання корупції: антикорупційна організаційна культура; цілі / стратегія; організаційна відповідальність; оцінка та аналіз ризиків (ризик-менеджмент); модулі запобігання корупції (антикорупційна програма); комунікація і звітність; моніторинг і модифікація [15; 21]. Крім визначених компонентів боротьби з корупцією, важливим аспектом є співпраця організації зі спеціальними органами в цій сфері. Особлива роль відводиться вищим органам державного аудиту, які, як визнано ООН, достатньо ефективні в забезпеченні доброчесного державного управління.

Отже, дотримання розкритих у стандарті вимог щодо налагодження внутрішнього контролю у сфері запобігання корупції всіх суб'єктів державного сектору дозволить забезпечити якість та результативність превентивних заходів, що спрощуватиме подальший зовнішній аудит і контроль з боку спеціалізованих органів. Вважаємо доцільним проведення періодичних державних аудитів антикорупційної політики — як при її ухваленні на черговий період, так і по завершенні певних етапів. У результаті буде забезпечено поінформованість суспільства щодо ефективності та результативності антикорупційної політики в цілому і дотримання політики доброчесності окремими суб'єктами державного сектору.

Аналіз вимог чинних стандартів ISSAI дозволив запропонувати алгоритм такого аудиту (рис.).

Забезпечення усіх превентивних заходів, передбачених стандартами ISSAI, а також періодичного проведення державного аудиту антикорупційної політики дозволить змістити акценти з боротьби з корупцією безпосередньо на запобігання її настанню, усунути передумови її поширення та чинники мотивування корупційних дій. Зазначене актуалізує необхідність включення Рахункової палати як активного учасника у боротьбу з корупцією з відповідним нормативно-правовим забезпеченням цього напрямку її діяльності.

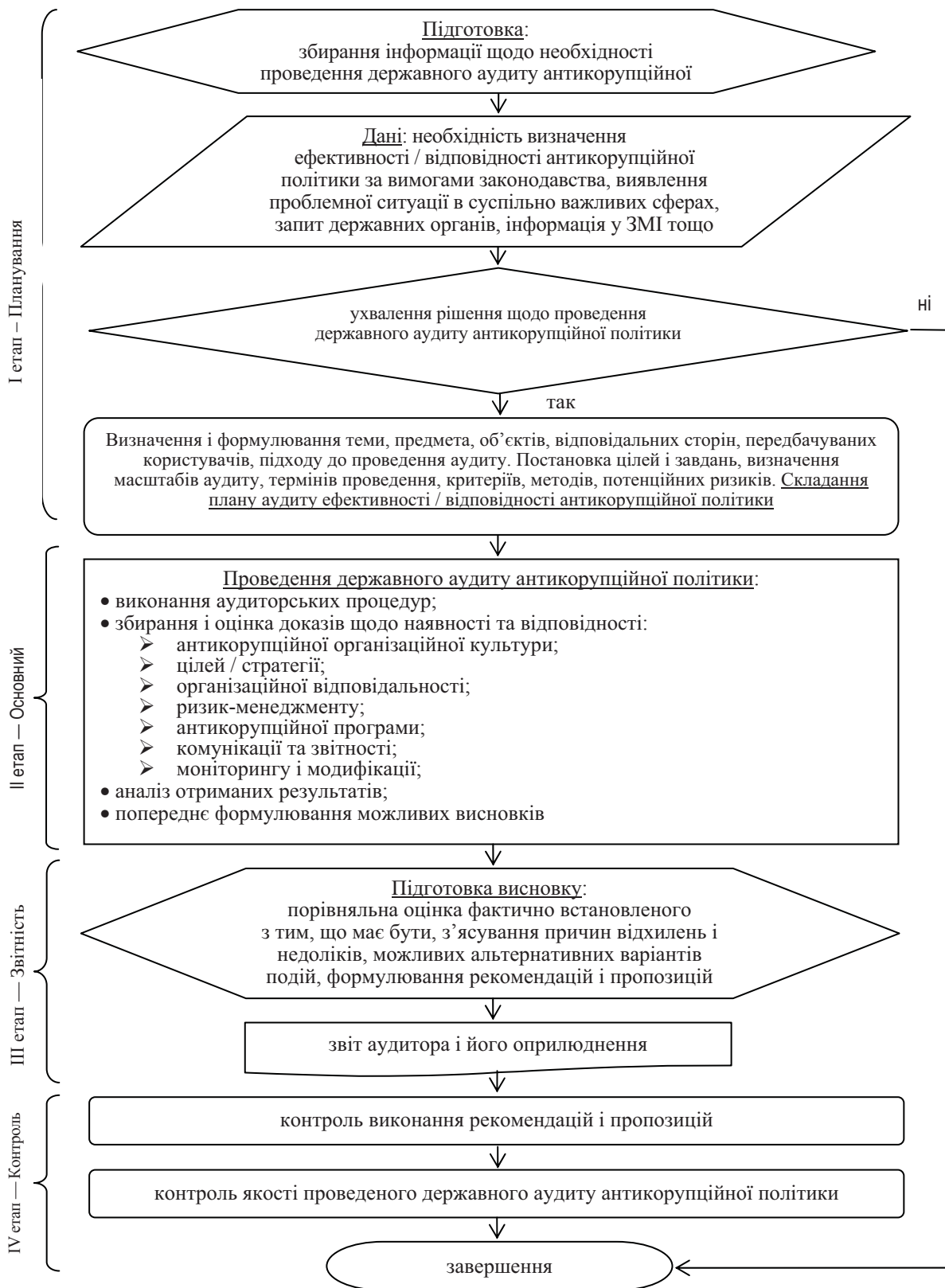

Рис. Алгоритм проведення державного аудиту антикорупційної політики

Примітка. Розроблено автором

Висновки. Підбиваючи підсумок викладеному, наголосимо на об’єктивній необхідності включення Рахункової палати України до Антикорупційної стратегії з покладенням на неї відповідних функцій і відповідальності. Водночас для повноцінного

використання державного аудиту як інструменту попередження корупції та імплементації стандарту ISSAI 5700 «Керівництво з аудиту попередження корупції» у практику Рахункової палати України потрібно вжити таких заходів:

- включити завдання щодо боротьби з корупцією у стратегію розвитку палати;
- удосконалити методологію проведення державних аудитів для виявлення, боротьби з корупційними правопорушеннями та їх попередження;
- забезпечити відповідну підготовку кадрів, формування належних знань і навичок для визначення й оцінки потенційних корупційних ризиків;
- розробити і впровадити методику оцінки корупційних ризиків, що має використовуватись як усередині палати, так і при проведенні нею державних аудитів;
- сформувати систему збору скарг на корупційну діяльність з обов'язковим забезпеченням анонімності викривачів;
- забезпечити підвищення обізнаності громадськості з приводу корупції, що сприяє посиленню відповідальності, зокрема шляхом безперервного доступу до офіційного сайту, де мають бути розміщені відповідні матеріали.

Вважаємо, що втілення запропонованих заходів, поряд з іншими кроками щодо попередження корупції, дозволить забезпечити системний підхід у цій сфері, що позитивно позначиться на результативності та ефективності боротьби з корупцією в нашій країні.

Література

1. Фукуяма Ф. Що таке корупція і як з нею боротися. *Економічна правда*. 2016. 9 червня. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2016/06/9/595365>.
2. Індекс корупції CPI-2016 / Transparency International Ukraine. URL : <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2016>.
3. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». Київ : НІСД, 2017. 928 с.
4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/paran10?nreg=5%2F2015&find=1&text=%E0%F3%E4%E8%F2&x=13&y=3#n10>.
5. Михальченко М., Михальченко О., Невмержицький С. Корупція в Україні: політико-філософський аналіз : монографія. Київ : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2010. 615 с.
6. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження : монографія / кер. авт. кол. доц. І. О. Ревак. — Львів: ЛьвДУВС, 2011. — 220 с.
7. Новак А. Організаційно-правовий аспект формування національної антикорупційної стратегії в умовах реалізації положень угоди про асоціацію Україна — ЄС. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 2 (29). С. 40—45.
8. Петренко Н. В. Місце інституційної корупції в системі економічної безпеки держави. *Економічний вісник Університету*. 2017. Вип. 33/1. С. 154—161.
9. Веклич В. О. До питання щодо проблеми організації антикорупційної боротьби за умов корупційного середовища. *Наукові праці МАУП*. 2017. Вип. 52 (1). С. 39—46.
10. Козак Л. С., Федорук О. В. Формування у суспільстві ідеї нетерпимості до проявів корупції як базисна складова механізму реалізації антикорупційної стратегії в Україні. *Економіка та управління на транспорті*. 2016. Вип. 3. С. 15—31.
11. Трепак В. Система заходів антикорупційної діяльності у розвинутих країнах світу. *Публічне право*. 2016. № 1 (21). С. 193—201.
12. Михайленко Д. Г. Недоліки антикорупційного фінансового контролю за готівкою та іншими подібними за латентністю активами як причина невідомості норми про незаконне збагачення в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Право*. 2016. Вип. 39. Т. 2. С. 11—16.
13. Волошенко А. Антикорупційний дирижизм: політико-економічна сутність та ключові напрямки застосування. Україна — Європа — Світ : міжнародний зб. наук. пр. Історія, міжнародні відносини. 2016. Вип. 18. С. 189—196.
14. Гурковський В. І., Климкова І. І. Шляхи реалізації антикорупційної політики України. *Публічне урядування*. 2016. № 4. С. 110—124.
15. Guideline for the Audit of Corruption Prevention : ISSAI 5700. Bonn : INTOSAI, 2016. 54 с.
16. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету Національним агентством з питань запобігання корупції / Рахункова палата України. URL : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16753383/Zvit_19-3_2017.pdf?subportal=main.
17. Марчук А., Нестеренко О. Оцінка виконання антикорупційної стратегії: досягнення та проблеми : аналітичне дослідження / Міждисциплінарний науково-освітній центр протидії корупції «ACREC». URL : <https://acrec.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/nalitchne-doslidzhennya.pdf>.
18. Promoting and fostering the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions : Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2014. URL : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/713/64/PDF/N1471364.pdf?OpenElement>.

19. Закон України Про Рахункову палату : ухвалено 2 липня 2015 року № 576-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 36. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.
20. Klitgaard R. Controlling Corruption. *University of California Press*, 1988. 230 p.
21. Vasylieva T., Harust Yu., Vynnychenko N., Vysochyna A. Optimization of the financial decentralization level as an instrument for the country's innovative economic development regulation. *Marketing and Management of Innovations*. 2018. № 4. P. 382—391.
22. Liubkina O., Murovana T., Magomedova A., Siskos E., Akimova L. Financial Instruments of Stimulating Innovative Activities of Enterprises and Their Improvements. *Marketing and Management of Innovations*. 2019. № 4. P. 336—352.

Статтю рекомендовано до друку 31.08.2020 © Слободяник Ю. Б., Матієнко-Зубенко І. І., Мариніч І. О., Сиротенко Н. А.

References

1. Fukuyama, F. (2016, July 9). Shcho take koruptsiia i yak z neiu borotysia [What is corruption and how to fight it]. *Ekonomichna Pravda — The Economic truth* [in Ukrainian].
2. Indeks koruptsii CPI-2016 [Corruption Index CPI-2016]. (2017). *Transparency International Ukraine*. Retrieved from: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2016> [in Ukrainian].
3. *Analitichna dopovid do Shchorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy v 2017 rotsi» [Analytical report to the Annual Address of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine «On the Internal and External Situation of Ukraine in 2017»]*. (2017). Kyiv: NISS [in Ukrainian].
4. Verkhovna Rada Ukrainy. (2015). *Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina — 2020»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.01.2015 № 5/2015 [On the Strategy of Sustainable Development «Ukraine – 2020»: Decree of the President of Ukraine of 12.01.2015 № 5/2015]*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/paran10?nreg=5%2F2015&find=1&text=%E0%F3%E4%E8%F2&x=13&y=3#n10> [in Ukrainian].
5. Mykhalchenko, M., Mykhalchenko, O., & Nevmerzhytskyi, Ye. (2010). *Koruptsiia v Ukraini: polityko-filosofskyi analiz [Corruption in Ukraine: political and philosophical analysis]*. Kyiv: IPIEND imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].
6. Revak, I. O. (Ed.). (2011). *Koruptsiia: teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia [Corruption: theoretical and methodological principles of research]*. Lviv: LvDUVS [in Ukrainian].
7. Novak, A. (2016). Orhanizatsiino-pravovyi aspekt formuvannia natsionalnoi antykoruptsiinoi stratehii v umovakh realizatsii polozhen uhody pro asotsiatsiiu Ukraina — YeS [Organizational and legal aspect of the formation of the national anti-corruption strategy in the implementation of the provisions of the Association Agreement Ukraine — EU]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia — Public administration and local self-government*, 2 (29), 40—45 [in Ukrainian].
8. Petrenko, N. (2017). Mistse instytutynoi koruptsii v systemi ekonomichnoi bezpeky derzhavy [The place of institutional corruption in the system of economic security of the state]. *Ekonomichniy visnyk Universytetu — Economic Bulletin of the University*, 33/1, 154—161 [in Ukrainian].
9. Veklych, V. O. (2017). Do pytannia shchodo problemy orhanizatsii antykoruptsiinoi borotby za umov koruptsiinoho seredovyscha [On the issue of the organization of anti-corruption in a corrupt environment]. *Naukovi pratsi MAUP — Scientific works of IAPM*, 52 (1), 39—46 [in Ukrainian].
10. Kozak, L. S., & Fedoruk, O. V. (2016). Formuvannia u suspilstvi idei neterpymosti do proiaviv koruptsii yak bazysna skladova mekhanizmu realizatsii antykoruptsiinoi stratehii v Ukraini [Formation in society of the idea of intolerance to corruption as a basic component of the mechanism of implementation of anti-corruption strategy in Ukraine]. *Ekonomika ta upravlinnia na transporti — Economics and management of transport*, 3, 15—31 [in Ukrainian].
11. Trepak, V. (2016). Systema zakhodiv antykoruptsiinoi diialnosti u rozvynutykh krainakh svitu [The system of anti-corruption activities in developed countries]. *Publichne pravo — Public law*, 1 (21), 193—201 [in Ukrainian].
12. Mykhailenko, D. H. (2016). Nedoliky antykoruptsiinoho finansovoho kontroliu za hotivkoiu ta inshymy podobnymy za latentnistiu aktyvamy yak prychna nedieivosti normy pro nezakonne zbahachennia v Ukraini [Disadvantages of anti-corruption financial control over cash and other similar latency assets as a reason for the ineffectiveness of the rule on illicit enrichment in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Pravo — Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law*, 39 (2), 11—16 [in Ukrainian].
13. Voloshenko, A. (2016). Antykoruptsiinyi dyryzhizm: polityko-ekonomichna sutnist ta kliuchovi napriamky zastosuvannia [Anti-corruption dirigisme: political and economic essence and key areas of application]. *Ukraina — Yevropa — Svit. Istorii, mizhnarodni vidnosyny — Ukraine — Europe — World. History, International Relations*, 18, 189—196 [in Ukrainian].
14. Hurkovskiy, V. I., & Klymkova, I. I. (2016). Shliakhy realizatsii antykoruptsiinoi polityky Ukrainy [Ways to implement anti-corruption policy of Ukraine]. *Publichne uriaduvannia — Public administration*, 4, 110—124 [in Ukrainian].
15. Guideline for the Audit of Corruption Prevention. (2016). *ISSAI 5700*. Bonn: INTOSAI.
16. Rakhunkova palata Ukrainy. (2017). *Zvit pro rezultaty audytu efektyvnosti vykorystannia koshtiv derzhavnogo biudzhetu Natsionalnym ahentsvom z pytan zapobihannia koruptsii [Report on the results of the audit of the effectiveness of the use of state budget funds by the National Agency for Prevention of Corruption]*. Kyiv. Retrieved from http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16753383/Zvit_19-3_2017.pdf?subportal=main [in Ukrainian].
17. Marchuk, A., & Nesterenko, O. (2017). Otsinka vykonannia antykoruptsiinoi stratehii: dosiahnennia ta problemy : analitichne doslidzhennia [Evaluation of anti-corruption strategy: achievements and problems: an analytical study]. *Mizhdystyplinarnyi naukovo-osvitnii tsentr protydyi koruptsii «ACREC» — Interdisciplinary Research and Education Center for Combating Corruption «ACREC»*. Kyiv. Retrieved from <https://acrec.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/nalichne-doslidzhennya.pdf> [in Ukrainian].
18. General Assembly. (2014, December 19). Promoting and fostering the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions: Resolution. Retrieved from <https://documents-dds->

ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/713/64/PDF/N1471364.pdf?OpenElement.

19. Verkhovna Rada Ukrainy. (2015). Zakon Ukrainy pro Rakhunkovu palatu vid 2 lypnia 2015 roku № 576-VIII [Law of Ukraine on the Accounting Chamber dated on July 2, 2015 № 576-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 36. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.
20. Klitgaard, R. (1988). *Controlling Corruption*. University of California Press.
21. Vasylieva, T., Harust, Yu., Vynnychenko, N., & Vysochyna, A. (2018). Optimization of the financial decentralization level as an instrument for the country's innovative economic development regulation. *Marketing and Management of Innovations*, 4, 382—391. <http://doi.org/10.21272/mmi.2018.4-33>.
22. Liubkina, O., Murovana, T., Magomedova, A., Siskos, E., & Akimova, L. (2019). Financial Instruments of Stimulating Innovative Activities of Enterprises and Their Improvements. *Marketing and Management of Innovations*, 4, 336—352. <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.4-26>.

The article is recommended for printing 31.08.2020

© Slobodianyuk Yu., Matiienko-Zubenko I., Marynich I., Syrotenko N.